

(Fig. 10 A) en bevindt zich nu op dezelfde hoogte als de neergeslagen helmknop. Een insect, dat dus van een jongere naar een oudere bloem vliegt, zal noodwendig stuifmeel op den stempel moeten afzetten.

De plant wordt geregeld door insecten bezocht. Behalve een paar mij onbekende wespen, heb ik er op waargenomen de gewone Indische bij (*Apis indica*) en de Kelantjang (*Melipona minuta*).

Zooals reeds gezegd is, behoort de plant tot de groote familie der Labiaten. De meeste planten dezer familie onderscheiden zich door een grooten rijkdom aan vluchtige oliën. Bekende Indische planten uit de familie zijn: De Kattesnor (*Orthosipon stamineus*), de Kemangi (*Ocimum canum*), de Selaseh (*Ocimum basilicum*), de Daoen iler of Daoen menjana (*Coleus atropurpureus*) enz.

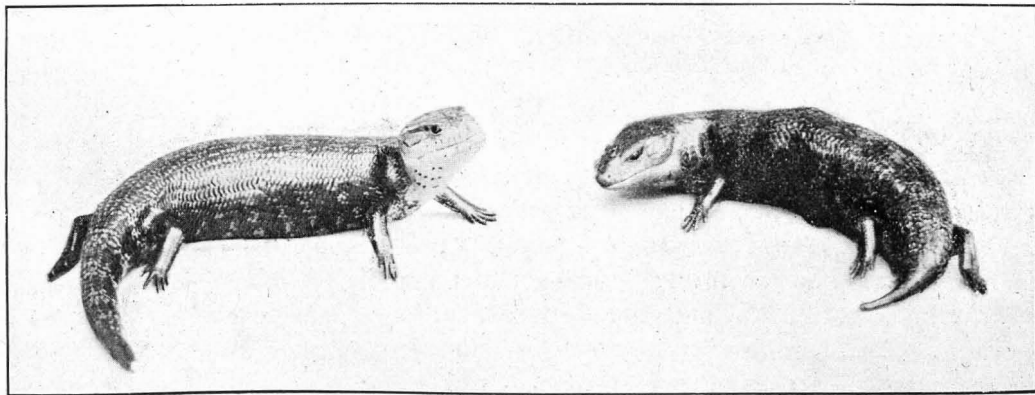
Aan het einde van mijn opstelletje een vriendelijk verzoek aan mijn lezers. Gaarne zou ik nadere gegevens willen hebben omtrent vindplaatsen van de beschreven *Salvia*. Mocht iemand de plant ergens aantreffen, dan houd ik mij voor opgave daarvan aanbevolen.

v. W.

EEN GIFTHAGEDIS?

Naar aanleiding van een vraag in een onzer afleveringen omtrent een gifthagedis zond de heer W. MOLENAAR te Ambon ons een mannelijk en een vrouwelijk exemplaar van het bedoelde dier. In een begeleidend schrijven meldde hij nog de volgende bijzonderheden:

De *Oelar panana* leeft op Ceram, Ambon, Haroekoe, Saparoea en Noesalaoet. Het dier bevindt zich in zelfgegraven holen in den grond en in holle boomen, het liefst in *Sagoe*-

boomen, waaruit de *Sagoe* geklopt is. In de resten van zoo'n boom legt het wijfje 2 à 3 eieren, die het met het mannetje blijft bewaken. Nadat de eieren uitgekomen zijn, volgen de jongen het moederdier op haar jachttochten. Bij hevigen regen blijven zij slapen, om zich, zoodra 't droog is, in 't zonnetje te koesteren of op jacht te gaan. Hun aanwezigheid kondigen ze aan door 'n langgerekt en herhaald kort ò-geluid. Ze bewegen zich vlug op de boomen, op 't land en in 't water, van tijd tot tijd groote sprongen makende. Kippen, eenden, allerlei andere vogels, kikkers, slangen, hagedissen, visschen enz. dienen hun tot

voedsel. Ook de eieren in 't hoenderhok zijn niet veilig voor hen. Om deze reden wordt het dier door de inboorlingen gehaat en vervolgd. 't Volwassen dier bereikt van de punt van den staart tot den bek 'n lengte van $\pm \frac{3}{4}$ M. De naam *Oelar* heeft 't te danken aan zijn slangvormigen kop en geschubd lichaam, terwijl de betrekkelijk kleine pooten weinig opvallen.

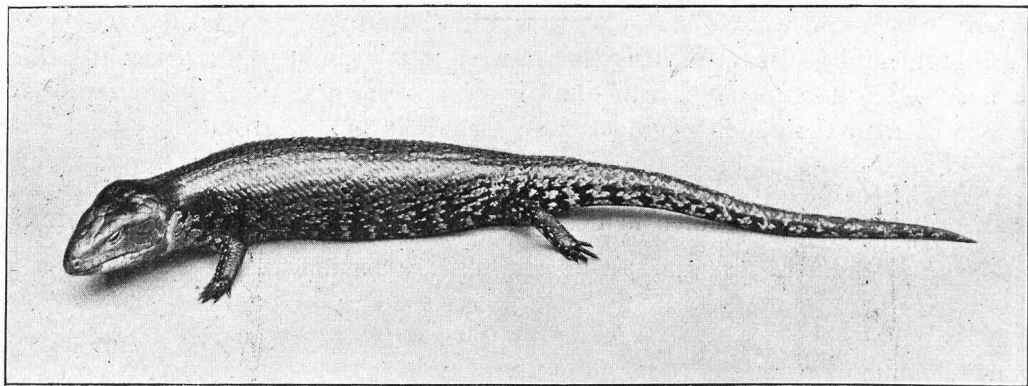
Men deelde mij nog mede, dat 't dier steekt met den staart en dat daardoor de vergiftigingsverschijnselen veroorzaakt worden.

De korporaal-ziekenverpleger, die mij behulpzaam was bij 't præpareeren, vertelde me, dat hij voor Dokter BAGGELAAR te Fak-Fak giftige hagedissoorten gepræpareerd had met 'n gespleten staart, die zeer gevaarlijk waren.

Lieden, afkomstig van Gorontalo, deelden me mede, dat ook daar 'n giftige hagedissoort voorkomt, zoodat 't *Gila*-dier uit 't Colorado-gebied in Noord-Amerika niet de eenige gevaarlijke vertegenwoordiger is van zijn geslacht.

De heer P. OUWENS, wien we de zending van den heer MOLENAAR ter nadere inlichting afstonden, zond ons de volgende inlichtingen:

De dieren zijn *Tiliqua gigas* SCHN. (vide plaat 1 en 2), behoorende tot de familie der *Scincidae*.

Tiliqua gigas is een, sedert ruim een halve eeuw, bekende skink, beschreven o. a. door SCHNEIDER onder den naam van *Scincus gigas* door FITZING als *Tiliqua gigas*; door WAGLER en anderen als: *Cyclodes flavigularis*; *C. boddaertii*; *C. carinatus*; *C. petersii*; *C. gigas* etc. Geen dezer schrijvers vermeldt iets van giftigheid.

Hier zijn de dieren onderzocht en noch aan de tanden noch aan den staart is iets gevonden, dat op giftig zijn wijst. De pterygoiden zijn tandeloos en de zijdelings staande tanden zijn voorzien van bolvormige kronen en niet gegroefd. De onderkaaksklieren zijn betrekkelijk vrij groot.

Daar de bewering van den heer MOLENAAR echter geheel strookt met die van den heer WOLFF VAN WÜLFING en van Dr. DELMAR (vide afl. 4) acht ik het, niettegenstaande geen enkele aanwijzing naar giftigheid gevonden is, zeer gewenscht proeven met levende dieren te nemen, en houd ik mij daarom zeer aanbevolen voor de toezending van levende exemplaren.

De door den Heer PRODJO in afl. 5 bedoelde *Kadal idjoe* (ook *Kadal langit* genoemd) is *Lygosoma olivaceum* GRAY. Deze is beslist niet giftig.

Volgens W. HAACKE is *Tiliqua gigas* levendbarend.

De maag- en darminhoud der toegezonden dieren is onderzocht; behalve eenige niet meer te herkennen resten, van dierlijken aard, werden gevonden overblijfsels van insecten en duizendpooten.

Dat de skink, waarvan hier sprake is, zich schuldig zou maken aan roof van vogels van de grootte van volwassen kippen en eenden, wordt dezerzijds betwijfeld. Noch de tanden noch de nagels zijn er op ingericht, om een prooi, als genoemd, klein te krijgen.

Geheel anders is het gesteld met het door den heer MOLENAAR ook genoemde *Gila*-dier (*Heloderma horridum* GRAY) van Mexico en aangrenzende landen. Van dit dier, hebben de tanden veel overeenkomst met die der slangen; ze zijn zoowel vóór als achter gegroefd, terwijl verhemeltetanden aanwezig zijn.

SUMICHRAST heeft met het *Gila*-dier zeer interessante proeven genomen, waarbij de giftigheid ten duidelijkste werd aangetoond; hij wijst echter de bewering der Inlanders, als zou de beet gevaarlijker zijn dan die van de giftigste slangen beslist af.

Buitenzorg, 28 September 1912.

Ouwens.

DE LEVERWORSTENBOOM.

Voor den bewoner van minder rijkbedeelde streken is het tropenland met zijn wonderlijken plantengroei een paradijs. Boomen bieden daar in hun vruchten het brood gratis aan; lianen leveren een koelen drank; elke palm verschaft den mensch een smakelijke kool; wijn in overvloed uit stammen en bloekolven; heerlijke vruchten, waar men ook grijpt. En de westerling vat niet, waarom er nog blikjes met levensmiddelen naar de tropenlanden gezonden worden, naar oorden, waar men een uitgezocht maal slechts voor het grijpen heeft. Hoort hij dan nog, dat er een *leverworstenboom* groeit en men er dus ook nog vegetarisch gemeubileerde boterhammetjes kan verschalken, dan stijgt zijn bewondering voor zoo'n land ten top en droomt hij er van, eens dat groene restaurant à la carte te kunnen bezoeken. Hoe zou hij ontnuchteren, als we hem hier rondleidden en o. a. ook voor den leverworstenboom brachten.

Men kent waarschijnlijk allen deze eigenaardige boomen. Hier en daar op de erven — te Weltevreden b.v. ook in het plantsoentje op het Koningsplein — vindt men een zwaren boom met laag neerhangende takken, waarvan aan lange touwvormige stelen de grijze leverbeulingen naar beneden hangen. Werkelijk lijken ze wat op leverworsten, ten minste op het gezicht. Wanneer men ze aanvoelt, blijken ze veel te hard voor worsten. Laat de lezer dan ook maar dadelijk vernemen, dat de naam worst slechts op het uiterlijk ziet, de vruchten zijn oneetbaar. Ze zijn bij volkomen rijpheid nog steenhard, het vezelige vruchtvleesch ligt zeer vast om de zaden heen; menig mes is door nieuwsgierige jongens er op gebroken. Als de rijpe vruchten afgevallen zijn, kunnen ze nog maanden onder den boom liggen, eer de vruchtwand en het vleesch zoover vergaan is, dat de zaden vrij komen.

Behalve bovengenoemden naam hooren we den boom ook nog wel dien van *Derwischboom* geven, d.i. een vertaling van den Duitschen. Zijn wetenschappelijke naam is *Kigelia pinnata* D.C. *Pinnata* of wel gevinde naar den vorm van de bladeren. Voor den Europeaan, die de Hollandsche boomen kent, heeft het donker glanzende loof op het eerste gezicht veel van den wal- of okkernoot. De tamelijk groote bladeren hangen naar beneden en vormen te samen een zeer dicht loofdak, zoodat het in de kroon vrij donker is. De